

ЧОРНОМОРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ

БОГДАНОВА Наталія Олександрівна

ПОЛІТОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ УПРАВЛІНСЬКИХ КАДРІВ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Спеціальність 23.00.02 - політичні інститути та процеси

АВТОРЕФЕРАТ дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук

Миколаїв - 2010

1

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Становлення демократичної, соціальної, правової держави, з одного боку, та процеси європейської і світової інтеграції, з іншого, визначають основний зміст сучасних демократичних перетворень в Україні та пошук ефективних важелів суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку. Успішність цих процесів залежить від об'єднання зусиль політичних діячів, управлінців усіх рівнів, громадян, а також виваженої, послідовної державної політики. Крім того, в сучасних умовах кризи та розбалансування політичної системи побудова ефективних та дієвих механізмів управління і підготовка кваліфікованих управлінських кадрів набувають особливої актуальності.

Професійні управлінські кадри являють собою незмінну константу механізму держави і як суб'єкти управління впливають на динаміку та послідовність змін у політичному процесі, а також сприяють стабільному функціонуванню політичної системи, підтримці офіційного політичного курсу населенням, забезпеченню прав, свобод і законних інтересів кожного громадянина. Саме тому недостатня увага до удосконалення процесу підготовки управлінських кадрів та підвищення ефективності функціонування органів державної влади може поглибити політичну та економічну кризу в країні. Отже, розбудова ефективної системи підготовки управлінських кадрів повністю **відповідає** сучасній стратегії модернізації в Україні.

У вітчизняній політичній науці недостатньо уваги приділяється проблемам професійної підготовки управлінських кадрів, визначенню їх ролі у суспільно-політичних і соціально-економічних процесах. На цей час фактично відсутні спроби політологічного аналізу підготовки управлінських кадрів у сучасній Україні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Обраний напрям дослідження пов'язаний з розробкою наукової теми «Політичні, соціально-економічні та етнопонаціональні процеси і внесок громадсько-політичних діячів у розвиток південного регіону України», яка виконується Миколаївським центром політичних досліджень, що діє при Чорноморському державному університеті імені Петра Могили. Державний реєстраційний номер теми 0103U008821. Крім того, дисертаційне дослідження виконано за індивідуальним планом відповідно до науково-дослідної теми «Підготовка державно-управлінських кадрів в Україні». Тема має державний реєстраційний номер 0107U003417.

Мета дисертаційного дослідження полягає у здійсненні політологічного аналізу сучасної професійної підготовки

управлінських кадрів та виявленні її впливу на стабілізацію і розвиток суспільно-політичних процесів з виробленням практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності діяльності органів державної влади.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

- з'ясувати ступінь наукової розробки проблеми та поглибити теоретико-методологічні підходи у політологічному дослідженні сутності професійної підготовки управлінських кадрів;
- здійснити політологічний аналіз зарубіжного і національного досвіду підготовки управлінських кадрів, окреслити основні світові моделі;
- оцінити особливості державного регулювання та сучасний стан системи професійної підготовки управлінських кадрів в Україні, виявити провідні тенденції її модернізації;
- розробити сегментно-кільцеву модель суспільно-владних відносин (на базі моделі вироблення та впровадження державної політики), охарактеризувати роль управлінських кадрів та вплив їх підготовки на розвиток суспільно-політичних процесів;
- визначити політичні аспекти процесу професійної підготовки управлінських кадрів в Україні шляхом систематизації факторів, які позначаються на ефективності функціонування сучасної політичної системи;
- виробити практичні рекомендації щодо удосконалення державного регулювання системи підготовки управлінських кадрів, особливо на регіональному рівні.

Об'єктом дослідження виступає підготовка управлінських кадрів в умовах функціонування сучасної політичної системи України.

Предметом дослідження є політологічний аналіз із визначенням політичних аспектів професійної підготовки управлінських кадрів як детермінанти суспільно-політичного розвитку.

Методи дослідження. Для реалізації мети й завдань дослідження використовувалися як загальнонаукові (аналіз, синтез, узагальнення), так і спеціальні методи пізнання. Системний підхід дозволив дослідити проблему підготовки управлінських кадрів у комплексному взаємозв'язку з процесами функціонування політичної системи. Її підсистем і численних компонентів.

2

Структурно-функціональний аналіз допоміг розглянути систему підготовки управлінських кадрів у її структурних та функціональних особливостях, врахувати взаємозалежність її елементів. Порівняльний метод дав змогу виявити спільні та відмінні риси різних світових моделей підготовки управлінських кадрів і простежити взаємовплив на розвиток моделі національної. Застосований метод моделювання дозволив утворити сегментно-кільцеву конструкцію суспільно-владних взаємовідносин, які визначаються професійною підготовкою управлінських кадрів. Методологічний принцип об'єктивності допоміг ґрунтовно, неупереджено проаналізувати проблему і сформулювати власне авторське бачення її розв'язання. У дослідженні використовувалися результати розроблених та проведених автором соціологічних опитувань. Під час передбачення та обґрунтування подальших тенденцій розвитку професійної підготовки управлінських кадрів застосовувався метод прогнозування. Обрані методи дозволили комплексно дослідити сутність проблеми в рамках міждисциплінарного підходу.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що процес удосконалення професійної підготовки управлінських кадрів постає як детермінанта сталого суспільно-політичного розвитку країни. Наукова новизна конкретизується у таких положеннях.

Уперше:

- розроблено сегментно-кільцеву модель суспільно-владних відносин у контексті впливу професійної діяльності управлінських кадрів (особливо регіональних) та їх підготовки на функціонування політичної системи на основі удосконалення елітної теоретичної моделі вироблення та впровадження державної політики;
- обґрунтовано: значну роль у системі підготовки управлінських кадрів регіональних центрів підвищення кваліфікації, які надають можливість систематично, відповідно до динаміки суспільно-політичних змін, у скорочені строки здобувати освіту нової кваліфікації та якості; необхідність реалізації загальнодержавної стратегії модернізації системи підготовки та розробки обласних концепцій професійної підготовки і підвищення кваліфікації управлінських кадрів.

Удосконалено:

- теоретико-методологічні підходи політологічного дослідження сутності професійної підготовки управлінських кадрів в умовах функціонування сучасної політичної системи;
- систематизацію факторів, які знижують ефективність діяльності органів виконавчої влади і посилюють кризові процеси в управлінні державою. Помітну **групу** серед них складають такі: відірваність кадрових призначень на посаду та кар'єрного зростання від наявного рівня професійних знань управлінських кадрів; відсутність мотивації до постійного підвищення своєї кваліфікації; невідповідність динаміки, змісту і **форм** навчання сучасним цивілізаційним викликам.

Дістала подальшого розвитку:

- визначення політичних аспектів професійної підготовки управлінських кадрів: детермінованість нею функціональної стійкості політичної системи, результативності державної політики і динаміки суспільного розвитку; окреслення провідних тенденцій реформування системи професійної підготовки управлінських кадрів шляхом модернізації, зокрема таких: унормування законодавства, оптимізація кадрової політики, системи управління підготовкою, розв'язання структурно-статусних, фінансових, організаційно-методичних питань;
- характеристика професійних управлінських кадрів та їх ролі як статус-групи, що виступає єдиною ланкою між владою і громадянським суспільством, центром і регіонами, та є константою всіх державотворчих процесів як під час сталого функціонування політичної системи, так і в умовах її трансформації;
- виявлення впливу основних світових моделей професійної підготовки управлінських кадрів на реформування національної відповідно до таких тенденцій: глобалізація політичних інститутів, європейська та світова інтеграція, зближення норм і стандартів суспільного життя, національних систем підготовки, збільшення державних

інвестицій у розвиток людських ресурсів, посилення мотиваційної кадрової стратегії та багатопрофільної підготовки управлінця-універсала.

Практичне значення одержаних результатів пов'язане з наявністю запропонованих автором нових підходів до політологічного аналізу сутності професійної підготовки управлінських кадрів і практичних рекомендацій щодо подальших шляхів удосконалення її державного регулювання, особливо на регіональному рівні. Основні теоретичні та практичні результати дослідження можуть бути використані: науково-педагогічними працівниками при викладанні нормативних і спеціальних курсів, написанні підручників, пов'язаних з підготовкою фахівців у галузі політології і державного управління; державними службовцями і політичними діячами для поглиблення

3

розробки державних програм щодо вирішення завдань підвищення ефективності функціонування органів державної влади та професійної підготовки управлінських кадрів як на державному, так і на регіональному рівнях.

Матеріали роботи використовувалися при удосконаленні навчально-методичної роботи Миколаївського обласного центру перепідготовки та підвищення кваліфікації; при розробці пропозицій: до концепції Школи вищого корпусу державної служби та проекту Стратегії модернізації системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців: щодо залучення ЦППК до реалізації Державної цільової програми підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції України на 2008-2011 роки та під час підготовки Миколаївським ЦППК пілотного проекту «Формування професіоналізму та компетентності працівників органів державної влади у контексті інтеграційної стратегії та європейського вибору України»; щодо внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 8 лютого 1997 р. № 167 і оптимізації механізму участі державних службовців у щорічному Всеукраїнському конкурсі «Кращий державний службовець».

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною науковою працею. Всі теоретико-методологічні та науково-аналітичні висновки і рекомендації сформульовано автором особисто. За темою дослідження всі публікації у фахових виданнях з політичних наук підготовлено одноосібно.

Апробація результатів дисертації. Результати дисертаційного дослідження висвітлювались у доповідях на Міжнародній науково-практичній конференції «Інноваційні технології професійного навчання і підвищення кваліфікації фахівців» (Ізмаїл, 2005); щорічних науково-методичних конференціях «Могилянські читання» (Миколаїв, 2006, 2007, 2008); Міжнародних науково-практичних конференціях «Ольвійський форум: Стратегія України в геополітичному просторі» (Ялта, 2007, 2008, 2009); міжнародній науково-практичній конференції «Стратегія реформування системи державного управління на засадах демократичного врядування» (Київ, 2007); науково-практичній конференції, присвяченій 70-річчю Миколаївської області та Дню міста Миколаєва (Миколаїв, 2007); науково-практичній конференції «Державна служба України в історичному контексті: проблеми становлення та розвитку» (Київ, 2008); науково-практичній конференції «Соціокультурний розвиток Причорноморського регіону: європейський контекст» (Миколаїв, 2009); міжнародних науково-практичних конференціях «Стратегія регіонального розвитку: формування та механізми реалізації» (Одеса, 2008, 2009); міжобласній відеоконференції «Основи теорії державного будівництва та їх застосування в умовах України» (Миколаїв, 2009); інтерактивних семінарах «Європейська та євроатлантична інтеграція України» (Миколаїв, 2007), «Політичні, економічні та безпекові переваги євроатлантичної інтеграції України: регіональний вимір (на прикладі Миколаївської області)» (Миколаїв, 2008).

Публікації. Основні положення дисертації відображено у 16 наукових працях, 11 з яких надруковано у фахових виданнях з політичних наук.

Структура дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, які містять сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (478 найменувань, з них 37 - іноземною мовою) та чотирьох додатків. Повний обсяг дисертації становить 290 сторінок, з яких 196 сторінок - основний текст.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено предмет, об'єкт, мету і завдання дослідження, вказано на наукову новизну, подано відомості про апробацію.

Перший розділ - **«Концептуальні засади політологічного дослідження професійної підготовки управлінських кадрів»** - присвячений розкриттю стану наукової розробки проблеми, аналізу джерельної бази, обґрунтуванню теоретико-методологічних підходів дослідження.

У першому підрозділі - *«Стан наукової розробки проблеми та джерельна база дослідження»* - зазначається, що політологічний аналіз процесу підготовки управлінських кадрів у сучасній Україні тісно пов'язаний з дослідженням особливостей впровадження державної політики в дискурсі політико-управлінської діяльності, що визначило підхід дисертанта до аналізу літературно-джерельної бази за декількома інформаційними блоками. Цим аспектам присвячено роботи зарубіжних учених П. Брауна, Е. Вайнінга і Д. Веймера, М. Говлета, Б. Гурне, В. Данна, Л. Пала, Г. Пітерса, Г. Райта, М. Рамеша, в тому числі російських науковців Г. Атаманчука, В. Граждана, А. Дегтярьова, В. Макаренка, О. Макаріна, О. Оболенського, Є. Охотського, Г. Пушкарьової, В. Смолькова, О. Турчинова.

4

Серед вітчизняних дослідників розкриттю ролі управлінських кадрів та значенню їх професійної підготовки в стратегії сучасних реформ приділяли увагу В. Авер'янов, В. Бебик, В. Бакуменко, І. Бідзюра, О. Валевський, О. Кілієвич, В. Князєв, І. Курас, О. Кучеренко, М. Логунова, Т. Мотренко, Н. Нижник, В. Ребкало, В. Романов, О. Рудік, В. Тертичка, В. Токовенко.

Аналіз процесу підготовки, формування та функціонування політико-управлінської еліти, становлення нової української бюрократії здійснювали: Р. Балабан, Н. Бойко, О. Вергун, М. Головатий, О. Крюков, Б. Кухта, В. Левицький, О. Логвиненко, О. Потехін, О. Парахонська, А. Пахарєв, В. Пугач, І. Розпутенко, Б. Слющинський, В. Цветков, М. Шульга. Центр-периферійному вектору суспільно-владних відносин та проблемі забезпечення регіонів підготовленими

управлінськими кадрами приділено увагу в роботах М. Багмета, В. Когута, В. Лісовського, І. Шкурата.

Особливості державного регулювання та сучасний стан системи підготовки управлінських кадрів в Україні, тенденції її реформування розглянуто в роботах відомих українських учених: О. Воронька, О. Губи, Ю. Кальниша, В. Олуйка, П. Назимка, Л. Титаренко, О. Якубовського, В. Яцуби. Порівняльні дослідження в рамках світової системи підготовки управлінських кадрів здійснювали В.Гриненко, В. Луговий, М. Міненко, Г. Опанасюк, О. Слюсаренко, Ж. Таланова, В. Чмига, Є. Уткін.

Обґрунтовуючи необхідність удосконалення професійної підготовки управлінських кадрів відповідно до основних тенденцій суспільно-політичної трансформації, автор спирався на роботи О. Бабкіної, В. Горбатенка, А. Дегтя-рєова, О. Дергачова, О. Кіндратець, І. Кураса, Б. Кухти, М. Михальченка, О. Новакової, В. Полохала, Ф. Рудича. Виявленню подальших шляхів модернізації державної служби та системи підготовки управлінських кадрів в Україні присвячено наукові праці та статті у вітчизняних періодичних виданнях Л. Гогіної, С. Дубенко, М. Іжи, Н. Колісніченко, У. Ляхович, О. Мельникова, Н. Нижник, П. Назимка, О. Оболенського, І. Олійника, Л. Плаксій, В. Понеділко, Н. Протасової, С. Серьогіна, Ю. Сурміна, А. Чемериса, В. Яцюка.

До джерельної бази дослідження віднесено: Конституцію України, закони України, міжнародні нормативно-правові акти, які регулюють професійну підготовку управлінських кадрів, матеріали періодичних видань, результати статистичних досліджень, соціологічних опитувань, програмні документи та матеріали Миколаївської обласної державної адміністрації.

У другому підрозділі - *«Основні теоретико-методологічні підходи політологічного дослідження сутності професійної підготовки управлінських кадрів»* - проведено аналіз понять, які мають системне значення для визначення концептуального змісту професійної підготовки управлінських кадрів.

Окреслено доцільність політологічного аналізу проблеми, який полягає у виокремленні сутності політичних аспектів процесу підготовки управлінських кадрів, які визначаються відбиттям політичної ваги, впливу професійної підготовки управлінських кадрів на суспільно-політичні процеси в Україні, динаміку змін при їх формуванні, настанні певних наслідків діяльності зазначеної категорії у площині суспільно-владних відносин. Обґрунтовано використання універсальної категорії «управлінські кадри» по відношенню до відповідальних працівників органів державної влади незалежно від їх посади, повноважень. Поняття «підготовка управлінських кадрів» у дискурсі проблем дослідження набуває широкого сенсу і інтегрує у дефініційному значенні всі складові навчального процесу: від вузівської підготовки до підвищення кваліфікації.

В ході поєднання декількох методологічних підходів особливу увагу приділено характеристиці управлінських кадрів як невід'ємної складової, константи процесу управління у межах політичної системи. Використовуючи наукові здобутки концепції влади, теорії бюрократії, фундаментальних теорій еліт, наголошується на значній конструктивній ролі підготовки управлінських кадрів. Робиться висновок, що переформатування якісних ознак управлінської діяльності в дискурсі процесів трансформації та модернізації суспільного життя детермінує необхідність підвищення ефективності професійної підготовки управлінських кадрів.

Другий розділ - *«Світовий досвід та національна модель професійної підготовки управлінських кадрів»* - присвячений розгляду світових моделей підготовки і аналізу політико-правової бази, структурно-функціональних особливостей національної моделі підготовки у правлінських кадрів.

У першому підрозділі - *«Політологічний аналіз зарубіжних моделей підготовки управлінських кадрів»* - виокремлено декілька зарубіжних моделей підготовки управлінських кадрів: північноамериканську, англосаксонську, французьку, німецьку, східноєвропейську і особливо російську. Порівняльний політологічний аналіз світових моделей дозволив виокремити тенденції,

які можуть бути враховані у сучасній системі підготовки управлінських кадрів, зокрема: децентралізацію, створення широкої пропозиції навчальних послуг, зростання ролі багато профільної освіти, багаторівневу диференціацію змісту та збільшення практичної складової навчання, його технологізацію. Особлива увага звертається на те, що урядами США, Канади, країн Західної, Центральної та Східної Європи професійна підготовка управлінських кадрів розглядається як найважливіший фактор підвищення ефективності державного управління, і відповідно до цього сформовано систему їх мотивації до ефективної професійної діяльності та систематичного підвищення кваліфікації, яка полягає у наданні численних соціальних та фінансових гарантій.

У цій частині дослідження зазначається, що досвід представлених зарубіжних моделей підготовки управлінських кадрів доцільно відтворювати у національній моделі, але з урахуванням особливостей власної системи підготовки, передбачуваних результатів її модернізації, відповідно до темпів провадження розпочатих в Україні реформ.

Другий підрозділ - *«Політико-правові засади підготовки управлінських кадрів в Україні»* - присвячений дослідженню політико-правових засад формування та удосконалення підготовки управлінських кадрів за часів незалежності України. Зазначається, що на початку 90-х років ХХ ст. в Україні розпочато розбудову системи державної служби і професійної підготовки управлінських кадрів. З моменту прийняття Закону України «Про державну службу» (1993 р.) склався основний комплекс правового регулювання системи підготовки управлінських кадрів, який включає, крім інших нормативних актів, Програму кадрового забезпечення державної служби, Стратегію реформування системи державної служби і Комплексну програму підготовки державних службовців. Вагомим кроком у 2007 році стала розробка Головним управлінням державної служби України проекту Стратегії модернізації системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців. Суттєві зміни в системі відбулися у 2009 році, за якими прийнято низку нормативно-правових актів щодо створення конкурентного середовища серед вищих навчальних закладів у сфері підготовки управлінських кадрів, запровадження єдиних стандартів професійного навчання та ефективного використання бюджетних коштів у рамках державного замовлення.

У роботі визначено, що на сучасному етапі необхідне суттєве удосконалення законодавства стосовно професійної підготовки управлінських кадрів. Наголошується на необхідності прийняття нової редакції Закону України «Про державну службу» та Закону України «Про Національну систему професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування».

У третьому підрозділі - *«Особливості сучасної системи підготовки працівників органів державної влади в Україні»* - звертається увага на змістовні та функціональні характеристики системи підготовки управлінських кадрів. Відзначається, що сформована система підготовки не стала на сьогодні достатньо конкурентоспроможною сферою і потребує подальшої модернізації. Вказано на уповільнення темпів реформування, недостатню фінансову і ресурсну забезпеченість процесу підготовки, відсутність координованості та інтегративності дій усіх складових системи, непослідовну, суперечливу кадрову політику, недооцінку підвищення кваліфікації як форми навчання управлінських кадрів, що здатна своєчасно реагувати та гнучко адаптуватися до динаміки політичних, соціально-економічних змін, має двосторонній зв'язок з практикою, менш інерційна, спроможна швидко інкорпорувати в навчальний процес новітні інформаційні технології.

Зазначено, що пріоритетними завданнями з удосконалення професійної підготовки управлінських кадрів на сьогодні є такі: адаптація підготовки відповідно до європейських стандартів, удосконалення кадрової політики щодо призначень на посаду та просування по службі на підставі професійних досягнень, збільшення уваги до мотиваційної стратегії щодо ефективної професійної діяльності і систематичного підвищення кваліфікації управлінськими кадрами, послідовне вдосконалення організаційних структур системи підготовки, впровадження сучасних освітніх технологій, розмежування підготовки кадрів різних управлінських рівнів за змістом, формами та методами навчання, посилення відповідальності органів державної влади за професійну підготовку працівників.

Третій розділ - *«Політичні аспекти оцінки ролі управлінських кадрів у реалізації державної політики та удосконалення їх підготовки в Україні»* - присвячений дослідженню ролі управлінських кадрів у процесі впровадження державної політики в умовах функціонування

політичної системи та визначенню подальших шляхів удосконалення їх підготовки в Україні на сучасному етапі.

У першому підрозділі - *«Роль управлінських кадрів у реалізації державної політики в рамках моделі суспільно-владних відносин»* - розглянуто значення управлінських кадрів у впровадженні державної політики на основі розробленої автором сегментно-кільцевої моделі суспільно-владних відносин у контексті впливу професійної діяльності управлінських кадрів на функціонування політичної системи. Серцевиною моделі виступає політико-управлінська еліта, а основними провідниками у колі суспільно-владної взаємодії - управлінські кадри. Цілісність моделі визначається їх професійною підготовкою і сталим, ефективним розвитком регіонів як складових

сегментів. Відзначено, що сучасні модернізаційні процеси в Україні характеризуються великим навантаженням на управлінські кадри і визначають політичні аспекти їх підготовки. Вони мають забезпечувати ефективне державне управління та суспільний добробут, враховувати інтереси регіонів у системі координат державних реформ, на них покладатиметься і значна політична відповідальність з огляду на наявні тенденції: децентралізація управління; перерозподіл значної відповідальності від центру до регіонів і розширення повноважень місцевої влади; забезпечення стабілізації та посилення контрольованості суспільних відносин.

У дослідженні, за результатами проведених автором соціологічних опитувань державних службовців у Миколаївській області, зроблено висновок про те, що професійні якості, знання та результати навчання здебільшого не враховуються керівниками при подальших кадрових призначеннях і фінансових заохоченнях службовців. Наявні невідповідності фахової підготовки кадрів займаним посадам, демотивація до підвищення професійного рівня. Ці тенденції посилюються обмеженим фінансуванням відряджень на підвищення кваліфікації працівників райдержадміністрацій. Відзначається необхідність урегулювання правових форм поєднання результатів навчання з відповідними перевагами на службі.

У другому підрозділі - *«Процес реформування та шляхи удосконалення професійної підготовки управлінських кадрів в Україні»* - відмічається, що професійна підготовка управлінських кадрів позначається на темпах і кінцевих результатах демократичних перетворень відповідно до сучасних трансформаційних процесів в Україні, детермінуючи їх дієздатність та завершеність. Найактуальнішими проблемами розвитку сучасної української держави, на відміну від стихійного, дезорганізованого характеру реформаційних змін 90-х рр. в Україні, на сьогодні є: підвищення рівня ефективності, відповідальності влади; подолання напруження та конфліктності, протистояння регіонів шляхом конструктивної взаємодії між органами державної влади і громадянським суспільством; переоцінка ролі кадрового чинника у здійсненні реформ. Державна політика попередніх років у сфері підготовки управлінських кадрів виявилася неефективною, тому останніми роками зусилля уряду спрямовано на її реформування і модернізацію.

Значну увагу приділено процесу реформування системи підготовки управлінських кадрів, особливо у період з 2005 до 2009 року. В дисертації вказується на те, що, з метою подолання адміністративної кризи, необхідно здійснити ряд таких заходів: 1. Прискорити розробку та прийняття нових законодавчих актів з питань державної служби та системи підготовки управлінських кадрів; 2. Забезпечити ефективне функціонування системи професійної підготовки шляхом конструктивної взаємодії органів управління системою, навчальних закладів, кадрових служб органів державної влади та особисто кожного державного службовця; 3. Визначити загальнонаціональні стандарти якості освітнього та кадрового забезпечення управлінської діяльності, створити незалежний експертний центр об'єктивного оцінювання професійної компетентності управлінських кадрів; 4. Удосконалити систему ресурсного та організаційно-методичного забезпечення системи підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації управлінських кадрів.

У висновках здійснено теоретичні обґрунтування і висловлено авторське бачення розв'язання проблеми професійної підготовки управлінських кадрів в Україні та формування цілісної концепції щодо її удосконалення як детермінанти суспільно-політичного розвитку. Проведене дослідження дозволяє зробити такі підсумкові узагальнення та рекомендації.

1 Розгляд стану наукової розробки проблеми підтвердив, що різні аспекти професійної підготовки управлінських кадрів є об'єктом постійних наукових досліджень зарубіжних та вітчизняних учених. Проблемою підготовки управлінських кадрів в Україні здебільшого займаються спеціалісти з державного управління, представники економічних і соціально-гуманітарних наук, а у вітчизняній політології їй приділяється недостатня увага. Автор довів, базуючись на комплексному теоретико-методологічному підході, -управлінські кадри виступають

7

універсальними діячами в рамках політичної системи, акторами (агентами) процесу імплементації державно-політичних рішень, а їх діяльність має інтерсуб'єктний характер. Це дало підстави авторові стверджувати, що існує необхідність здійснення політологічного аналізу професійної підготовки управлінських кадрів як детермінанти розвитку суспільно-політичних процесів в Україні на сучасному етапі.

2. Порівняльний політологічний аналіз допоміг виокремити зарубіжні моделі підготовки управлінських кадрів, зокрема північноамериканську, англосаксонську, французьку, німецьку, східноєвропейську, а також японську та російську. Окреслено їх специфіку і встановлено, що професійна підготовка управлінських кадрів виступає важливим фактором зміцнення державності,

забезпечення національної єдності та суспільної стабільності. Визначено основні засади державної політики щодо підготовки управлінських кадрів у Північній Америці, Великобританії, Західній, Центральній та, особливо, Східній Європі, Росії. Показано, що фінансова підтримка процесу підготовки з боку держави у розглянутих країнах забезпечує динаміку професійного розвитку управлінських кадрів та посилює їх мотивацію до постійного підвищення кваліфікації. Підкреслено обумовленість реформування системи професійної підготовки світовими процесами глобалізації політичних інститутів, формуванням загальноєвропейського правового, економічного, безпекового, інформаційного, освітнього простору, децентралізацією політичного керівництва та державного управління, зближенням управлінських структур, національних систем підготовки, норм і стандартів суспільного життя. Врахування цих тенденцій сприяє модернізації державної служби, технологізації державного управління, забезпеченню розвитку людських ресурсів, багатопрофільній підготовці управлінських кадрів, впровадженню новітніх технологій навчання.

3. Посилення державної зацікавленості у підвищенні ефективності регулювання системи професійної підготовки управлінських кадрів в Україні пояснюється такими політичними чинниками: глобалізаційні, інтеграційні процеси у європейський простір, наявна дестабілізація політичної та економічної ситуації, неефективність функціонування всіх гілок влади, тенденція перерозподілу владних повноважень від центру до периферії, необхідність раціоналізації та підвищення ефективності державного управління, подолання дискредитації влади, недовіри до неї населення. Сучасна стратегія модернізації стає умовною точкою біфуркації в сфері професійної підготовки управлінських кадрів, коли в разі успішної реалізації комплексу заходів буде значно зміцнено позиції виконавчої влади через її репрезентантів - управлінські кадри, зросте довіра до них та підтримка громадян, буде досягнуто стабільності та злагоди в суспільстві, забезпечено відкрите, прозоре, політично відповідальне публічне адміністрування, що стане одним з головних чинників формування цивілізованої державності. Провідні тенденції модернізації системи мають бути враховані як при удосконаленні державного регулювання, фінансового, організаційно-методичного забезпечення процесу підготовки управлінських кадрів, розширенні мережі закладів, які надають навчальні послуги, інтеграції їх у єдину систему, так і щодо оптимізації кадрової політики держави, надання соціальних і фінансових гарантій службовцям, посилення системи їх мотивації до ефективної професійної діяльності та систематичного підвищення кваліфікації.

На основі розробленої автором сегментно-кільцевої моделі суспільно-владних відносин обґрунтовано наявність суттєвого впливу діяльності та професійної підготовки управлінських кадрів, у тому числі регіональних, на функціонування політичної системи і взаємодію у форматі соціального партнерства влади - народу, центру - регіонів, органів державної влади - органів місцевого самоврядування. Відповідно до завдань, повноважень і компетенції органів державної влади встановлено, що професійна підготовка управлінських кадрів визначає їх результативну діяльність та створює на конституційних засадах умови для розвитку відкритого громадянського суспільства, захисту прав і свобод громадян. Показано, враховуючи елітну теоретичну модель вироблення та впровадження державної політики, що управлінські кадри, виступають своєрідним атрактором усіх державницьких процесів, через який проходить основний вектор державно-політичного життя, відбувається його координація, та, за умов необхідності, кореляція змісту державної політики. Охарактеризовано їх роль, яка значно посилюється, особливо у період трансформаційних змін та поширення інтеграційно-технологічних процесів.

5. Політичні аспекти професійної підготовки управлінських кадрів характеризуються політичною вагою їх діяльності, що має постійний інклюзивний характер і не обмежується міжвиборчими відрізками, та впливом професійної підготовки зазначеної групи на динаміку суспільно-політичних процесів в Україні, функціональну стійкість політичної системи, результативність державної політики. Серед факторів, які знижують ефективність діяльності органів виконавчої влади і посилюють кризові процеси в управлінні державою, виокремлено такі: відірваність

кадрових призначень на посади та кар'єрного зростання від наявного рівня професійних знань управлінських кадрів; відсутність мотивації до постійного підвищення своєї кваліфікації; невідповідність динаміки, змісту і форм навчання сучасним цивілізаційним викликам. Доведено, що сучасна трансформація підготовки управлінських кадрів має особливе значення, адже вони великою мірою визначають на практиці суспільний і політичний напрям діяльності держави, виступаючи інструментом реалізації державних реформ, і від їх діяльності залежать коротко- та довгострокові результати імплементації державно-політичних рішень, стабільність і цілеспрямованість державної політики. Сучасні управлінські кадри, за умов належної професійної підготовки, можуть сприяти

зміні моделі управління, ефективній взаємодії в суспільно-політичному колі керуючого центру з питань вироблення державної політики та виконавців державно-політичних рішень усіх рівнів, забезпечувати наступність політики і управління.

6. Спираючись на висновки дисертаційного дослідження, автор запропонував ряд рекомендацій, покликаних удосконалити професійну підготовку управлінських кадрів з метою посилення інституціональної спроможності української держави, забезпечення ефективного державного управління. Автор вважає за доцільне:

- необхідність посилення підготовки управлінських кадрів, особливо на регіональному рівні, підвищення їх професійно-комунікативної компетентності; розширення партнерства за принципом інтеракції і білатеральних взаємовідносин (діалогу) статус-груп професійних політиків та управлінців на всіх рівнях шляхом координації і взаємодоповнення політичного керівництва ефективним управлінням;
- удосконалення законодавчої бази щодо професійної підготовки управлінських кадрів, зокрема прийняття Закону України «Про національну систему професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування»;
- забезпечення інтегративності, конструктивної взаємодії Головного управління державної служби України та його територіальних підрозділів, кадрових служб органів державної влади та навчальних закладів системи підготовки управлінських кадрів, посилення конкурентоспроможності останніх; залучення недержавних організацій, незалежних (приватних) навчальних закладів до системи підвищення кваліфікації за умов державного контролю за їх діяльністю;
- розроблення Концепції професійної підготовки та підвищення кваліфікації управлінських кадрів на регіональному рівні, яка сприятиме інкорпорованості результатів підготовки державних службовців у професійну діяльність;
- збільшення уваги до діяльності обласних центрів перепідготовки та підвищення кваліфікації; поліпшення організаційної та навчально-методичної складової професійної підготовки управлінських кадрів;
- запровадження консультаційно-тренінгової лабораторії на базі Миколаївського обласного центру перепідготовки та підвищення кваліфікації з метою додаткової адресної підготовки цільових груп управлінських кадрів за новітніми інформаційно-комунікаційними технологіями.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті, опубліковані у наукових фахових виданнях з політичних наук:

1. Богданова Н. Державний службовець як суб'єкт інформаційного суспільства / Н. Богданова // Наукові праці : Науково-методичний журнал. — Миколаїв, 2005. — Т. 44. — С. 192—200. — (Серія «Політичні науки» ; вип. 31).
2. Богданова Н. Законодавчі зміни щодо підвищення ефективності підготовки державних службовців / Н. Богданова // Наукові праці : Науково-методичний журнал. — Миколаїв, 2006. — Т. 44. — С. 115—118. — (Серія «Політичні науки» ; вип. 34).
3. Богданова Н. Проблеми підготовки професійних кадрів для державної служби та шляхи їх подолання / Н. Богданова // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. — К. ; Миколаїв, 2006. — Вип. 8. — С. 196—205.
4. Богданова Н. Політологічний аналіз структури системи професійного навчання управлінських кадрів в Україні / Н. Богданова // Наукові праці : Науково-методичний журнал. — Миколаїв, 2007. — Т. 65. — С. 120—125. — (Серія «Політичні науки» ; вип. 52).
5. Богданова Н. Зарубіжний досвід підготовки державно-управлінських кадрів та шляхи його адаптації в Україні / Н. Богданова // Наукові праці : Науково-методичний журнал. — Миколаїв, 2007. — Т. 69. — С. 97—104. — (Серія «Політичні науки» ; вип. 56).
6. Богданова Н. Шляхи формування професійності кадрового потенціалу регіонів України / Н. Богданова // Наукові праці : Науково-методичний журнал. — Миколаїв, 2008. — Т. 79. — С. 125—131. — (Серія «Політичні науки» ; вип. 66).
7. Богданова Н. Вдосконалення професійного навчання управлінських кадрів з питань європейської та євроатлантичної інтеграції / Н. Богданова // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. — К.; Миколаїв, 2008. — Вип. 13. — С. 322—330.
8. Богданова Н. Бюрократичний апарат органів державної влади України: теоретико-

методологічний аспект / Н. Богданова // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. — К. ; Миколаїв, 2008. — Вип. 14. — С. 356—363.

9. Богданова Н. Професійні управлінські кадри та ефективна державна політика: на шляху подолання кризових явищ / Н. Богданова // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. — К. ; Миколаїв, 2009. — Вип. 16, — С. 53—59.

К). Богданова Н. Шляхи удосконалення державної політики в сфері підготовки професійних управлінських кадрів: регіональний аспект / Н. Богданова // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. — К. : Миколаїв, 2009. — Вип. 15. — С 413—423.

11. Богданова Н. Інклюзивність політичної трансформації та вплив професійних державно-управлінських кадрів на динаміку суспільно-політичних перетворень // Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах: ГРАНІ. - Дніпропетровськ, 2010. — №1 (69). — С. 154—159.

Інші публікації:

12. Богданова Н. Щодо реалізації на Миколаївщині Державної програми підготовки та підвищення кваліфікації державних службовців у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції України / Н. Богданова, В. Шатун // Студентські наукові студії : Молодіжний науковий журнал. — Миколаїв, 2007 — Вип. 1 (9). — С. 76—80.

13. Богданова Н. Особливості впровадження традиційних зарубіжних моделей в систему підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців в Україні // Стратегія реформування системи державного управління на засадах демократичного врядування : матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю, (Київ, 31 трав. 2007 р.) [у 4-х т.] / Н. Богданова. — Т. 2. — К. : НАДУ, 2007. — С. 281—283.

14. Богданова Н. Щодо шляхів удосконалення державної політики в сфері підготовки професійних управлінських кадрів: регіональний аспект / Н. Богданова // Стратегія регіонального розвитку: формування та механізми реалізації: Пленарне засідання, реком. та матер, підсум. наук.-практ. конфер. за міжн. участю, (Одеса, 31 жовт. 2008 р.). — Одеса : ОРІДУ НАДУ 2008. — С. 57—59.

15. Богданова Н. Управлінські кадри та ефективна державна політика: до питань подолання кризових явищ / Н. Богданова // Ольвійський форум -2009: стратегії України в геополітичному просторі : матеріали наук.-практ. конфер. за міжнар. участю (Ялта, 11-14 травня 2009 р.) : [у 2-х т.]. — Т. 1. — Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2009. — С. 64—65.

16. Богданова Н. Політична трансформація та вплив професійних управлінських кадрів на динаміку суспільно-політичних перетворень / Н. Богданова, Д. Дибченко // Стратегія регіонального розвитку: формування та механізми реалізації : матеріали підсум. наук.-практ. конфер. за міжнар. участю (Одеса. 30 жовт. 2009 р.): [у 2-х т.]. — Т. 1. — Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2009, — С. 12—14.

АНОТАЦІЯ

Богданова Н.О. Політологічний аналіз професійної підготовки управлінських кадрів у сучасній Україні. - Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 - політичні інститути та процеси. — Чорноморський державний університет імені Петра Могили, Миколаїв, 2010.

Дисертація присвячена політологічному аналізу професійної підготовки управлінських кадрів як детермінанти суспільно-політичного розвитку. Значну увагу приділено визначенню політичних аспектів процесу підготовки управлінських кадрів в умовах функціонування сучасної політичної системи в Україні. Виокремлено домінуючі світові моделі підготовки управлінських кадрів, проведено їх порівняльний аналіз по відношенню до національної моделі. Розглянуто особливості

10

політико-правового регулювання, структурно-функціональні характеристики системи підготовки управлінських кадрів в Україні, окреслено основні тенденції її модернізації.

Визначено вплив управлінських кадрів та їх підготовки на стабілізацію і розвиток суспільно-політичних процесів на основі розробленої авторської сегментно-кільцевої моделі суспільно-владних відносин. Запропоновано низку рекомендацій щодо удосконалення підготовки управлінських кадрів, особливо на регіональному рівні.

Ключові слова: політологічний аналіз, професійна підготовка, управлінські кадри, політичні аспекти, державна політика, моделі суспільно-владних відносин, політична система, політична стабільність і розвиток.

АННОТАЦИЯ

Богданова Н.А. Политологический анализ профессиональной подготовки управленческих кадров в современной Украине. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата политических наук по специальности 23.00.02 - политические институты и процессы. -Черноморский государственный университет имени Петра Могилы, Николаев, 2010.

Диссертация посвящена политологическому анализу профессиональной подготовки управленческих кадров как детерминанты общественно-политического развития. Значительное внимание уделено определению политических аспектов процесса подготовки управленческих кадров в условиях функционирования современной политической системы в Украине. В работе изучены политико-управленческие особенности выработки и внедрения государственной политики, определены характеристики статус-группы управленческих кадров, профессиональная подготовка которых определяет процесс реализации государственных функций и задач, сохранения стабильности и обеспечения динамики социально-политических трансформаций. Сконструирована логическая понятийная цепочка таких дефиниций, как «бюрократия», «государственно-управленческая элита», «государственные служащие» и предложено употребление универсальной категории «управленческие кадры», которая характеризует служащих государственного сектора вне зависимости от занимаемой должности и полномочий, а также обосновано использование понятия «подготовка управленческих кадров» в его широком значении. Выделены доминирующие зарубежные модели подготовки управленческих кадров, проведен их сравнительный политологический анализ по отношению к национальной модели. Особое внимание уделено политико-правовому регулированию современной системы подготовки управленческих кадров в Украине, ее структурно-функциональным особенностям. Выявлены основные принципы стратегии модернизации системы подготовки в соответствии с внутренней стратегией государственных реформ в Украине и глобальными мировыми тенденциями.

Определено влияние управленческих кадров, их подготовки на стабилизацию и развитие общественно-политических процессов на основании предложенной авторской сегментно-кольцевой модели общественно-властных взаимоотношений в рамках политической системы Украины. Показано, что необходимость повышения эффективности подготовки управленческих кадров детерминирована увеличением политической ответственности за проведение модернизационного курса развития страны, процессами децентрализации управления, расширением полномочий местной власти и перераспределением значительного массива полномочий от центра к регионам, необходимостью стабилизации и контролируемой динамики общественно-политического развития. Установлены основные угрозы некомпетентности управленческих кадров в ходе реализации государственной политики, что может привести к углублению политического, экономического кризиса, разбалансированности политической системы, стать причиной утраты доверия населения к властным структурам и ухудшения показателей социально-экономического развития.

Предложен ряд рекомендаций по усовершенствованию подготовки управленческих кадров, особенно на региональном уровне. Определена необходимость принятия Закона Украины «О государственной службе» (в новой редакции), Закона Украины «О Национальной системе подготовки, переподготовки и повышения квалификации государственных служащих и должностных лиц местного самоуправления», усиления подготовки профессиональных управленческих кадров, обеспечения эффективного функционирования системы подготовки управленческих кадров путем конструктивного взаимодействия органов управления системой, учебных заведений, кадровых служб органов государственной власти, а также каждого государственного служащего. В том числе предложено законодательно определить

11

общенациональные стандарты подготовки, принять меры по оптимизации системы мотивации государственных служащих к эффективной профессиональной деятельности и непрерывному повышению своей квалификации, а также усилить ресурсное и организационно-методическое обеспечение системы подготовки, повысить внимание к областным центрам повышения квалификации и созданию при них консультационно-тренинговых лабораторий.

Ключевые слова: политологический анализ, профессиональная подготовка, управленческие кадры, политические аспекты, государственная политика, модели общественно-властных отношений, политическая система, политическая стабильность и развитие.

ABSTRACT

N.O. Bogdanova. Politological Analysis of Administrative Staff Professional Training in Modern Ukraine, - Manuscript

Thesis for receiving Candidate's Degree in Political Science in specialization 23.00.02 - Political Institutions and Processes. - Petro Mohyla Black Sea State University, Mykolayiv, 2010.

The thesis is dedicated to the politological analysis of administrative staff professional training as a determinant of social and political development. Great attention is paid to the definition of political aspects of the process of administrative staff training in the conditions of modern political system functioning in Ukraine. The dominating world models of administrative staff training are singled out, their comparative analysis as refers to the national model is carried out. The peculiarities of the political and legal regulation, the structural and functional characteristics of the system of administrative staff training in Ukraine are considered, the main tendencies of its modernization are highlighted.

The influence of administrative staff and its training on stabilization and development of social and political processes on the basis of segment-and-circle model of society and power relations devised by the author is defined. A number of recommendations as to the improvement of administrative staff training, especially on the level of regions, are suggested.

Key words: politological analysis, professional training, administrative staff, political aspects, state policy, models of society and power relations, political system, political stability and development.